ارزیابی شایستگی‌های اخلاقی مربیان: ساخت و روایی‌سنجی اولیه سیاهه رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه مربیان

حمـید صـالحی[1]*، علی بهرامی‌نیا**

* دانشیار دانشکده علوم ورزشی دانشگاه اصفهان

** دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، البرز، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۱/۲۰ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۹/۹

چکـیده

هدف پژوهش حاضر ساخت و روایی‌سنجی اولیه ابزاری برای ارزیابی درک ورزشکاران از رفتارهای مربیان بود که به ارتقای رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه می‌انجامد. ساخت پرسش‌نامه در سه‌گام انجام شد. در گام نخست، مرور پیشینه چارچوب‌های نظری نحوه تأثیرگذاری مربیان ورزشی بر رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه ورزشکاران را فراهم نمود. در گام دوم، مجموعه‌ای شامل ۱۹۱ گویه انشاء شد و روایی محتوای آن‌ها مورد ارزیابی قرار گرفت. در گام آخر، ۲۵۲ پسر ورزشکار نوجوان (با دامنه سن ۱۹-۱٤ و میانگین سن =۱/۳٤±۱۵/۸۸ سال) از رشته‌های ورزشی گروهی (والیبال، بسکتبال، فوتبال، و فوتسال) نسخه بازنگری شده و ۱٦٤ گویه‌های پرسش‌نامه را پر کردند. تحلیل مؤلفه‌های اصلی گویه‌ها را به ۳۰ کاهش داد و یک ساختار چهار عاملی (مدل‌سازی، آموزش، فشار، و گفتگو) را پیشنهاد نمود. نتایج نشان داد نسخه نهایی سیاهه رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه مربیان ویژگی‌های روان‌سنجی خوب و هم‌سانی درونی مناسبی دارد، و ۵۷/۸۰ درصد از کل واریانس را تبیین می‌کند. در مجموع، تحقیق حاضر منجر به تهیه ابزاری روا و پایا برای ارزیابی سازوکارهای ویژه‌ای شد که مربیان به‌وسیله آن رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه را در نوجوانان ترویج می‌دهند، بااین‌وجود، برای اعتبارسنجی این ابزار باید پژوهش‌های بیشتری انجام شود.

واژگان کلیدی: مربی؛ رشد اخلاقی؛ ورزش جوانان، اندازه‌گیری.

1. salehi@zoho.com

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-02]

[DOI: 10.29252/JRSM.8.16.15]

مقـــدمه

مدت زیادی است که رشد شخصیت و اخلاقیات در نتیجه شرکت در ورزش موضوع مورد توجه روانشناسان ورزش است. محققان معتقدند جوانان می‌توانند ارزش‌ها (مثبت) و درس‌های زندگی را از مشارکت در ورزش یاد بگیرند (۱, ۲). واژه‌های شخصیت[1] و رشد اخلاقی به‌نوعی مترادف هستند و به‌جای یکدیگر استفاده می‌شوند و بسته به دیدگاه فرد می‌توانند به‌گونه‌ای کاملاً متفاوت تفسیر شوند. بردمیر و شیلدز (۳) شخصیت در ورزش را به‌عنوان نقش‌پذیری، همدلی، استدلال اخلاقی، و اعتقادات تعریف کرده‌اند. واژه رشد اخلاقی یک واژه چتر مانند است که مفاهیمی مانند منش پهلوانی (پهلوان منشی)، شخصیت، و بازی جوانمردانه را شامل می‌شود (٤).

مربیان یکی از افرادی هستند که نقش بسیار مهم و تأثیرگذاری در این میان ایفا می‌کنند. تا جایی که در متون تخصصی روانشناسی مربیگری در ورزش بیان شده که مربیان ورزشی می‌توانند تأثیرات شگرفی بر شخصیت ورزشکاران نوجوان و جوان، به‌ویژه رفتارها، سلوک، و منش‌های پهلوانی و رشد اخلاقیات داشته باشند (۳-٦). مربیان به لحاظ زمان زیادی که با ورزشکاران نوجوان و جوان سپری می‌کنند و به دلیل این‌که منبع اطلاعات ورزشی برای آنان هستند، می‌توانند در رشد شخصیت نقش بسیار مهمی داشته باشند (۱, ٤). ارزیابی‌ها و بازخوردهای مربیان در زمینه عملکردهای ورزشی، رفتارهای پسندیده، و شکل‌گیری و ایجاد ارتباط‌های مناسب با دیگر ورزشکاران می‌تواند برای ورزشکاران نوجوان و جوان بسیار مهم باشد. بااین‌وجود در زمینه نحوه تأثیرگذاری مربیان و نقش رفتارهای آنان در شکل‌گیری رفتارهای اخلاقی و مرتبط با بازی جوانمردانه نوجوان و جوان و سازوکارهای این تأثیرات اطلاعات چندان زیادی وجود ندارد. این کمبود می‌تواند به دلیل این باشد که اغلب مقیاس‌ها و ابزارهایی که در مورد نقش مربیان وجود دارد بیشتر روی اعمالی متمرکز شده‌اند که با جنبه‌های انگیزشی ورزشکاران مرتبط است تا رشد شخصیت و اخلاقیات. ابزارهایی مانند مقیاس رهبری در ورزش[2] (۷)، سیستم ارزیابی رفتار مربی[3] (۸) نمونه‌هایی از ابزارهایی هستند که به این منظور توسط محققان مختلف توسعه یافته‌اند. این مقیاس‌ها نقش برخی از رفتارهای اجتماعی مانند نحوه دادن بازخورد، آموزش، و سبک‌های تصمیم‌گیری مربیان که با ادراک از خود، احساسات، لذت بردن از ورزش، و انگیزش ورزشکاران در ارتباط‌اند را ارزیابی می‌کنند. اما این رفتارها لزوماً اثری روی نگرش‌ها و رفتارهای اخلاقی ورزشکاران نوجوان و جوان نمی‌گذارند.

برخی از محدودیت‌ها باعث شده ما درک کاملی از رابطه بین رفتارهای مربیان و پیامدهای آن در رفتارهای اخلاقی ورزشکاران نوجوان و جوان در اختیار نداشته باشیم. شاید مهم‌ترین مسئله این است که مقیاسی (ابزاری) ویژه اندازه‌گیری رفتارهای مربیان که به توسعه اخلاقیات و رفتارهای اخلاقی مرتبط با بازی جوانمردانه منجر می‌شود وجود ندارد. یکی از عامل‌های مقیاس مربیگری کارآمد (CES)[4] که توسط فلتز و همکاران در سال ۱۹۹۹ توسعه یافته است، اعتماد مربیان در شخصیت‌سازی[5] را ارزیابی می‌کند (۹). اما در گویه‌های این زیرمقیاس («بازی جوانمردانه را در بین ورزشکارانم القا می‌کنم»[6]؛ «رفتارهای پهلوان منشی مثبت را ارتقاء می‌دهم»[7]؛ « احترام به دیگران را القا می‌کنم»[8]) مشخص نمی‌شود که مربیان از چه طرقی (با گفتن یا انجام دادن) موجبات ارتقای بازی جوانمردانه، ایجاد رفتارهای پهلوان‌منشی، و احترام به دیگران و کلاً رشد اخلاقیات را فراهم می‌آورند. محدودیت دوم از اینجا ناشی می‌شود که، اتکای صرف به گزارش‌های مربیان در خصوص نقش رفتارهای آنان در رشد اخلاقیات ورزشکاران نوجوان و جوان خالی از مشکل نیست. یافته‌های پژوهشی نیز نشان داده مربیان در زمینه توانایی خود در ایجاد و توسعه شخصیت ورزشکاران نوجوان و جوان بسیار مطمئن هستند و نمرات بالایی به خود می‌دهند (۹-۱۲)، اما مشخص نشده، آیا این باورهای مربیان واقعی هست یا نه، و ارتباط بین این باورها و رفتارهای واقعی مربیان تا به حال به‌طور دقیق و به حد کفایت بررسی نشده است (۱۳). تنها در دو تحقیق برداشت‌های ورزشکاران از توانایی شخصیت‌سازی مربیان ارزیابی شده است (۱۰, ١٤). بر طبق این دو پژوهش مربیانی که از نظر ورزشکاران توانایی شخصیت‌سازی (ارتقای بازی جوانمردانه و رفتارهای پهلوان‌منشی) را داشته‌اند بیشتر به جنبه‌های مثبت تأکید داشته‌اند تا طرد رفتارهای ضداجتماعی. سومین محدودیت در نبود یک تعریف مفهومی واضح از شخصیت و اخلاق ریشه دارد. به‌عنوان‌مثال، گویه‌های زیرمقیاس شخصیت‌سازی در CES که به بازی جوانمردانه، رفتارهای مثبت

1.Character
2. Leadership Scale for Sport
3. Coaching Behavior Assessment System
4. Coaching Efficacy Scale (CES)
5. Character-building efficacy
6. Instill an attitude of fair play among your athletes
7. Promote good sportsmanship
8. Instill an attitude of respect for others

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-02]

[DOI: 10.29252/JRSM.8.16.15]

اخلاقی، و احترام به دیگران اشاره دارند، همگی در کنار هم قرارگرفته‌اند، درحالی‌که مسلماً این‌ها مفاهیمی مجزا هستند که هر یک تعاریف ویژه‌ای دارند (۱, ٤, ۱۵). چهارمین و شاید مهم‌ترین محدودیت ناشی از این می‌شود که برای ارزیابی رفتارهای مربیان در شخصیت‌سازی ورزشکاران از نظریه‌های مرتبط با رشد اخلاقی استفاده نشده است. طرح تحقیق و روش‌شناسی این تحقیقات بیشتر بر مبنای باورهای مربیان استوار بوده تا نظریه‌های موجود. گیلبرت و ترودل (١٦) معتقدند بدون دخیل کردن نظریه‌های رشد اخلاقی، به‌سختی می‌توان پیامدهای شخصیتی و اخلاقی ورزشکاران را به رفتارهای مربیان نسبت داد.

متون تخصصی حوزه ورزش و جوانان و ارتباط آن با رشد اخلاقی جوانان [به‌عنوان‌مثال: هورن (۱۷)؛ وایز، اسمیت، و استانتز (٤)؛ هالت (۱۸)] بر وجود چندین نظریه و چارچوب مفهومی مرتبط با نحوه تأثیرگذاری مربیان بر رفتارهای اخلاقی و شخصیت ورزشکاران نوجوان و جوان صحه می‌گذارند. به‌عنوان مثال نظریه رشد ساختاری[1] پیشنهاد می‌کند، افراد با تجربیاتی که در زمینه مسائل اخلاقی به دست می‌آورند و با انجام بحث و گفتگو با دیگران و رسیدن به تعادل بین علایق خود و دیگران به سطوح بالاتری از بلوغ اخلاقی می‌رسند (۱۹). بر اساس این نظریه، مربیان می‌توانند با درگیر کردن ورزشکاران نوجوان و جوان در بحث‌ها و گفتگوهای بین خود و دیگر ورزشکاران، فرصت‌های آموزش و تجربه رسیدن به سطوح بالاتر رشد و بلوغ اخلاقی را فراهم نمایند (۲۰). در نظریه یادگیری اجتماعی[2] بندورا (۲۱) نیز نقش یادگیری مشاهده‌ای و تقویت اجتماعی رفتارها، نگرش‌ها، و خصایل اخلاقی مطرح شده است. طبق گفته بندورا (۲۱) اشخاص، رفتارهای مناسب و یا نامناسب اخلاقی را از طریق مشاهده و تقویت از افرادی که برایشان مهم هستند، مانند: پدر، مادر، مربی، دوستان همسالان یاد می‌گیرند. در این تئوری به راهکارهایی که مربیان ممکن است به پرورش و توسعه رفتارهای اخلاقی و مرتبط با بازی جوانمردانه و منش‌های پهلوانی نوجوان و جوانی که در فعالیت‌های ورزشی شرکت می‌کنند کمک کنند اشاره شده است. بر این اساس و به استناد تحقیقات انجام‌شده، مربیان می‌توانند با استفاده از روش‌هایی مانند الگوسازی، تأیید اجتماعی، آموزش، ایجاد محیط انگیزشی، و گفتگو، همچنین دادن پاداش به رفتارهای مطلوب ورزشکاران موجب تقویت و تکرار این رفتارها را مهیا نمایند و نقش الگو را برای ورزشکاران نوجوان و جوان ایفاء کنند (۱, ۲۲)

به چند دلیل می‌توان از سلوک و منش پهلوانی به عنوان معیاری برای اندازه‌گیری شخصیت استفاده کرد. اول اینکه، در تحقیقات گذشته به‌کرات از رفتارهای پهلوانانه و مرتبط با رعایت بازی جوانمردانه توسط ورزشکاران به عنوان شاخصی از رشد شخصیت و اخلاقیات استفاده شده است (۵, ۲۰). ثانیاً، رفتارهای پهلوان منشانه و مرتبط با رعایت بازی جوانمردانه را می‌توان از روی رفتارهای ورزشکاران تعریف و ارزیابی نمود (۱۵). بنابراین، از این ویژگی می‌توان برای بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی ابزاری جدید که برای ارزیابی رفتارهای مربیان در این خصوص ساخته می‌شود استفاده نمود. درنهایت اینکه، به نظر می‌رسد نوجوانان و جوانان در سنی هستند که قدرت تشخیص خوب از بد و رفتارهای اخلاقی و غیراخلاقی را دارا می‌باشند و قادرند به‌آسانی رفتارهای پهلوان منشانه و مرتبط با بازی جوانمردانه را درک کرده و مثال‌هایی عینی ازاین‌گونه رفتارها در زمینه‌های ورزشی بیاورند (۲۲, ۲۳). در این ارتباط مارتین و همکاران (۲۳) نشان داده‌اند که ورزشکاران نوجوان قادرند قانون‌شکنی و رفتارهای غیرورزشی و خلاف عرف اجتماعی را در جریان ورزش تشخیص دهند.

با توجه به آنچه بیان شد، آگاهی کمی در خصوص نقش رفتارهای اخلاقی مربیان در شکل‌گیری شخصیت، رفتارهای اخلاقی و مرتبط با بازی جوانمردانه، و روحیه جوانمردی ورزشکاران وجود دارد. محققان زیادی به فقدان معیارهای معتبر برای ارزیابی نحوه توسعه ساختارهای اخلاقی جوانان در نتیجه مشارکت در ورزش اشاره‌کرده‌اند و انجام پژوهش در این زمینه را پیشنهاد نموده‌اند (۱, ۱۷). هورن (۱۷) پیشنهاد داده که تحقیقات آینده می‌تواند روی معیارهایی که بتواند نقش مربیان در ارتقای تصمیمات اخلاقی/غیراخلاقی و خوب/بد ورزشکاران را ارزیابی نماید متمرکز شود. با داشتن چنین ابزاری می‌توان ارتباط مهم بین رفتارهای مربیان و رفتارهای اخلاقی ورزشکاران را سنجید.

با توجه به محدودیت‌های اشاره شده، همچنین اهمیت و لزوم داشتن مقیاسی برای ارزیابی رفتارهای اخلاقی مربیان، تحقیق حاضر با هدف ساخت ابزاری برای ارزیابی رفتارهای اخلاقی مرتبط با بازی جوانمردانه مربیان انجام شده است. برای نیل به این هدف و

1. Structural developmental theory 2 .Social learning theory

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-02]

[DOI: 10.29252/JRSM.8.16.15]

با توجه به معیارهای و روش‌هایی که برای بررسی روایی سازه ابزارهای روان‌شناختی ارائه شده است (۲٤, ۲۵) در تحقیق حاضر چندین مرحله کار انجام شد. شرح مراحل و نتایج آن در ادامه تشریح شده است. ابتدا یک مطالعه کتابخانه‌ای، با تمرکز بر رفتارهای اخلاقی مرتبط با بازی جوانمردانه و خصایص پهلوانی در ورزش ایران و جهان انجام شد. مرور ادبیات و پیشینه پژوهش نشان می‌دهد در زمینه نحوه تأثیرگذاری بزرگ‌ترها بر رفتارهای نوجوانان و جوانان چندین دیدگاه نظری مانند نظریه یادگیری اجتماعی (۲۱)، نظریه رشد ساختاری (۱۹)، و رویکرد رشد مثبت جوانان[1] (۱۸, ۲٦) وجود دارد. با مرور پیشینه و در چارچوب این نظریه‌ها و همچنین با جمع‌آوری اجماع نظرات متخصصان، فهرستی از رفتارهای مربیان که می‌توان آن‌ها را در شکل‌گیری رفتارهای ورزشکاران سهیم دانست تهیه شد. سپس با رجوع به نظرات ورزشکاران نوجوانی که مدت نسبتاً طولانی با یک مربی کار کرده بودند، تعداد گویه‌های این فهرست کاهش یافت و سپس برخی از ویژگی‌های روان‌سنجی اولیه، شامل ساختار عاملی و همسانی درونی گویه‌های باقیمانده با استفاده از نظرات نمونه تحقیق ارزیابی شد.

روش‌شـــناسی

مراحل توسعه ابزار موردنظر در سه گام به این شرح انجام شد.

گام نخست: مرور پیشـینه

هدف گام نخست، مرور پیشینه مرتبط با موضوع تحقیق، شامل جستجو و مرور چارچوب‌های نظری و کارهای پژوهشی انجام شده در حیطه‌های مرتبط با موضوع تحقیق بود. در این گام روی چارچوب‌های نظری مرتبط با موضوع تحقیق، صفات، ویژگی‌ها، خصایل و منش پهلوانی، و رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه و نیز روی شرکت در ورزش و نقش آن در شخصیت‌سازی ورزشکاران نوجوان و جوان و به‌طور اخص روی نقش مربیان در این بین تأکید شد. برای یافتن منابع مرتبط با موضوع، علاوه بر متون موجود در کتابخانه محل انجام تحقیق، در شبکه جهانی در موتورهای جستجو معروف از این کلیدواژه‌ها استفاده شد: رفتارهای مربیان[2]، بازی جوانمردانه[3]، منش پهلوانی (پهلوان منشی)[4]، رشد اخلاقی[5]، و رفتارهای اخلاقی در ورزش[6].

نتایج منجر به یافتن در حدود ۳۰ کتاب در خصوص نظریه‌های مرتبط با حوزه تحقیق به‌عنوان‌مثال: بندورا (۲۱) ، نقش ورزش در رشد مثبت جوانان، هالت (۱۸)، نقش مربیان در ورزش جوانان، هورن (۱۷) و رشد اخلاق در ورزش، وایز و همکاران (٤) و اخلاق در ورزش، احسانی و شجیع (۲۷)؛ یا سیمون و همکاران (۲۸) و جامعه‌شناسی ورزش، نادریان (۲۹) شد. کتاب‌هایی نیز یافت شد که در آن صفات و خصایل پهلوانی، فتوت، و جوانمردی برگرفته از متون کهن ایرانی مرور و توصیف شده است. آذر (۳۰)، در این جستجو در حدود ۲۰۰ مقاله (تمام متن و چکیده) به دست آمد. نتیجه بررسی دیدگاه‌های نظری و مطالعه مقاله‌های مرتبط با موضوع نشان داد در خصوص تأثیرگذاری رفتارهای مربیان بر اعمال و رفتارهای اخلاقی و مرتبط با بازی جوانمردانه در چهار حوزه توافق وجود دارد. این رفتارها عبارت‌اند از الف) آموزش، ب) الگوسازی، ج) فشار، تقویت و تشویق، د) گفتگو و ایجاد محیط انگیزشی (بحث در خصوص این مفاهیم و نتایج این مرحله در بخش بحث و نتیجه‌گیری ارائه شده است).

گام دوم: تهیه مجموعه گویه‌ها و روایی محتوا

نتایج اطلاعات جمع‌آوری‌شده از گام نخست زیربنایی شد برای گام‌های بعدی تهیه پرسش‌نامه. هدف این بخش عبارت بود از: الف) استفاده از اطلاعات جمع‌آوری‌شده از گام نخست جهت تهیه مجموعه گویه‌ها[7] که پتانسیل استفاده در پرسش‌نامه را دارا می‌باشند، ب) بررسی روایی محتوای این گویه‌ها.

با در نظر گرفتن حوزه‌های چهارگانه مستخرج از مرحله اول پژوهش (آموزش، الگوسازی، فشار، تقویت و تشویق، گفتگو و ایجاد محیط انگیزشی) فهرست کاملی از معیارهای رشد اخلاقی و نقش و رفتار مربیان در ایجاد منش‌های پهلوانی، اخلاقیات و بازی جوانمردانه تهیه شد. برای تهیه مجموعه گویه‌ها معیارهای فهرست شده مورد نظر در قالب ۱۹۱ جمله تهیه شد. جملات تا حد امکان کوتاه و به‌صورت مثبت انشاء شد.

1. Positive Youth Development (PYD)
2. Coaches' behaviors
3. Fairplay (Fair play)
4.Sportspersonship (Sportsmanship)
5. Moral development
6. Moral behavior in sport
7. Pool Items

*بخشي از نتايج اين جستجوها در فهرست منابع موجود است

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-02]

[DOI: 10.29252/JRSM.8.16.15]

برای بررسی روایی محتوای گویه‌های پرسش‌نامه، گروه‌های هدف[1] تشکیل شد. این جمع شامل شش متخصص روانشناس و جامعه‌شناس، خوش‌نام و آشنا به مباحث روانشناسی ورزش (از اساتید باسابقه دانشگاه، هرکدام سه نفر)، پنج مربی که سابقه کار با ورزشکاران نوجوان و جوان را در کارنامه خود داشتند، و هفت ورزشکار نوجوان بود که به درخواست محقق و به‌صورت داوطلبانه در فرایند انجام این تحقیق مشارکت کردند. مجموع گویه‌ها در اختیار این جمع قرار گرفت و از آنان درخواست شد در زمینه محتوا، طبقه‌بندی، قابل فهم بودن، و تعداد گویه‌ها نظر بدهند. نظرات این جمع در خصوص اضافه کردن، کم کردن، تغییر یا تعدیل حیطه‌ها و گویه‌ها جمع‌آوری شد.

با استفاده از نظر این افراد گویه‌ها از نظر صوری و محتوا مورد بازبینی و اصلاح قرار گرفت. نتیجه جمع‌آوری نظرات این گروه باعث تغییراتی در متن، طبقه‌بندی و تعداد مجموعه گویه‌ها شد. سپس به‌منظور تعیین گویه‌های نامأنوس و نامفهوم برای ورزشکاران نوجوان، متن گویه‌ها در اختیار چند ورزشکار نوجوان قرار گرفت و نظرات ایشان در خصوص قابل‌فهم بودن، ساختار جملات گویه‌ها و... جمع‌آوری و پس از بررسی اعمال شد. نتیجه مرحله دوم باعث تغییراتی در متن گویه‌ها، کاهش تعداد آن‌ها و رسیدن به تعداد ١٦٤ گویه شد (نمونه این گویه‌ها در جدول ۱ ارائه شده است).

گام سـوم: استخراج عوامل و تقلیل گویه‌ها به روش مؤلفه‌های اصلی

هدف از انجام این بخش از تحقیق ارزیابی اولیه ویژگی‌های روان‌سنجی بر اساس معیارهای تحلیل عاملی اکتشافی و پایایی (همسانی درونی) بود. علاوه بر این، تحلیل دیگری انجام شد تا اثر سه متغیر زمینه‌ای شامل مدت زمان آشنایی با مربی، ساعات تمرین هفتگی، و سن ورزشکاران بر سازه ابزار طراحی‌شده بررسی شود.

شرکت‌کنندگان

طرح تحقیق این مرحله از پژوهش غیرآزمایشی (توصیفی) است که با استفاده از روش‌های همبستگی انجام شد. شرکت‌کنندگان ۲۵۲ پسر نوجوان با دامنه سنی ۱۹-١٤ (میانگین=۱۵/۸۸، انحراف معیار= ۱/۳٤، میانه= ١٦) سال بودند که در رشته‌های تیمی (والیبال، بسکتبال، فوتبال، فوتسال) در باشگاه‌ها و کانون‌های ورزشی شهر اصفهان در ورزش قهرمانی مشغول فعالیت بودند و بین یک تا پنج (میانگین=۲/٦۸، انحراف معیار= ۱/۸٦) سال به‌صورت مستمر با مربی ورزشی خود مشغول انجام فعالیت ورزشی بودند. مک‌کالوم و همکاران (۳۱) نشان داده‌اند که مقادیر اشتراکات[2] استخراج شده در جریان انجام تحلیل عاملی تعیین کننده تناسب حجم نمونه است، به‌طوری‌که اگر اکثر مقادیر اشتراکات استخراج شده برای گویه‌ها در حدود ۰/۵ یا بیشتر باشد (آنچه در تحقیق حاضر به دست آمد) حجم نمونه ۱۰۰ تا ۲۰۰ مناسب و حجم نمونه ۳۰۰ بسیار عالی خواهد بود. معیارهای انتخاب این بود که ورزشکار نوجوان (۱۹-۱۳ ساله) بوده، حداقل دو سال سابقه فعالیت مستمر ورزشی داشته باشد، و حداقل بیش از یک سال به‌طور مستمر زیر نظر یک مربی کار کرده باشد. شرکت‌کنندگان به دعوت محقق و به‌صورت داوطلبانه در تحقیق شرکت کردند.

ابـزار

مجموع گویه‌های به‌دست‌آمده از مرحله دوم پژوهش، به‌صورت نامنظم چیده شد. مقدمه‌ای نیز به این شرح تهیه شد: «در زیر برخی از رفتارها که از مربی شما در جریان تمرینات و مسابقات ورزشی سر می‌زند فهرست شده است. لطفاً هر جمله را با دقت مطالعه کنید و تنها یکی از گزینه‌هایی که بیشتر با آن موافق هستید را مشخص نمایید. در پاسخ دادن فقط آنچه در مورد مربی شما صدق می‌کند را مشخص کنید، نه آنچه فکر می‌کنید باید باشد». برای نمره‌گذاری از یک طیف لیکرت پنج ارزشی شامل کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) استفاده شد. برای جمع‌آوری اطلاعات شخصی نیز سؤالاتی در این نسخه گنجانده شد. در این سؤال‌ها اطلاعات فردی شامل سن، رشته ورزشی، سابقه حضور مستمر در تمرینات و مسابقات ورزشی، و سابقه کار مستمر با مربی مورد پرسش قرار گرفت. با توجه به هدف تحقیق پرسش‌نامه طراحی‌شده سیاهه رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه مربیان (CFBI)[3] نام‌گذاری شد.

1. Focus groups
2. Communalities
3. Coaching Fairplay Behaviors Inventory (CFBI)

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-02]

[DOI: 10.29252/JRSM.8.16.15]

روش اجرا

سیاهه طراحی‌شده (CFBI) در اختیار ۳۰۰ ورزشکار نوجوان قرار گرفت. برای این منظور با هماهنگی به‌عمل‌آمده با باشگاه‌ها و تیم‌های ورزشی، پس از حضور در محل تمرین، هدف از انجام تحقیق برای ورزشکاران توضیح داده شد. سپس هر یک از پرسش‌نامه‌ها که درون پوشه پلاستیکی به همراه قلم و مدادپاک‌کن و مدادتراش قرار داشت در اختیار ورزشکاران گذاشته شد و از آن‌ها خواسته شد با دقت، حوصله و در آرامش آن را کامل کنند. هر ورزشکار داوطلبانه و به‌صورت انفرادی پرسش‌نامه را تکمیل کرده و برای محرمانه ماندن پاسخ‌ها، از آن‌ها خواستیم نام یا هر نشانه‌ای که باعث شناختن آن‌ها می‌شود را در پرسش‌نامه ننویسند. برای تکمیل پرسش‌نامه هیچ محدودیت زمانی غیرمعمول اعمال نشد. به دلیل تعدد سؤالات، اجازه داده شد افراد پرسش‌نامه را به منزل برده، و در زمان کافی و باحوصله آن را تکمیل کنند و در مراجعه بعدی (حداکثر دو جلسه بعدی تمرین تیم) پرسش‌نامه‌های کامل شده پس گرفته شد.

روش‌های آماری

برای استخراج عامل‌های اصلی از تحلیل عاملی اکتشافی به روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی (PCA)[1] استفاده شد. همسانی درونی با استفاده از روش محاسبه ضریب آلفای کرونباخ[2] و ضریب همبستگی‌های هر گویه با کل (ITC)[3] بررسی شد. برای بررسی اثر متغیرهای زمینه‌ای از تحلیل واریانس چند متغیره استفاده شد. سطح معناداری ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

نتـایج

برای کاهش تعداد گویه‌ها و بررسی ساختار عاملی چندین بار PCA اجرا شد. برای استخراج عامل‌های اصلی از چرخش متعامد به روش واریماکس[4] استفاده شد. حداقل بار عاملی قابل قبول برای قرار گرفتن یک گویه در عامل برای ۰/۵ در نظر گرفته شد. به دلیل اینکه تعداد عامل‌هایی که باید از نظر آماری و مفهومی استخراج شوند از قبل مشخص بود، PCA با معیار استخراج چهار عامل انجام شد. پس از انجام PCA اگر گویه‌ها روی دو یا چند عامل بارگیری شد و مقدار بارهای عاملی بیش از اندازه بزرگ (<۰/۳) بود حذف شد تا استقلال عامل‌ها افزایش یابد. همچنین گویه‌هایی که روی عامل‌ها بارگیری نشده بودند حذف شدند . با در نظر گرفتن این معیارها ۱۲۲ گویه از مجموع ۱٦٤ گویه اولیه حذف شد. بار دوم PCA روی ٤٦ گویه باقیمانده اجرا شد. با روش قبل ۱٦ گویه دیگر نیز حذف شد. درنهایت ۳۰ گویه در سازه پرسش‌نامه باقی ماند. بارهای عاملی گویه‌ها روی عامل‌های اصلی حداقل ۰/۵۷ یا بیشتر، و روی دیگر عامل‌ها حداکثر ۰/۳۷ یا کمتر بود. نسخه نهایی چهار عاملی پرسش‌نامه ۵۷/۸۰ درصد از واریانس را تبیین کرد. جدول ۱ بارهای عاملی و ساختار عامل‌ها را نشان می‌دهد. همچنین میانگین و انحراف معیار هر گویه، به همراه ارزش‌های ویژه، درصد واریانس، ضریب آلفا، و میانگین نمرات برای هر عامل در این جدول فهرست شده است. ضریب همبستگی‌های گویه‌ها با کل (ITCs) مثبت و بین ۰/۷۳-۰/۳ به دست آمد. در این جدول ضریب همسانی درونی (آلفای کرونباخ) هر عامل و کل پرسش‌نامه گزارش شده است (جدول ۱).

1. Principal Component Analysis (PCA)
2. Cronbach's Alpha
3. Item–total Correlations (ITCs)
4. Varimax rotation

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-02]

[DOI: 10.29252/JRSM.8.16.15]

جدول ۱. گویه‌های سیاهه رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه مربیان (CFBI) به همراه، میانگین، انحراف معیار، بارهای عاملی، ارزش‌های ویژه، درصد واریانس، آلفای کرونباخ، و میانگین عامل‌ها (N=۲۵۲)

توصیف گـــویه	M	SD	عـــامل				Item-total correlations
			الگوسازی	آموزش	فشار	گفتگو	
به فضائل اخلاقی اعتقاد و باور دارد	٤/٢٧	٠/٩٠	٠/٧٧	٠/٢٠	٠/١٣	٠/١١	٠/٧٣
گفتار و کردارش یکی است	٤/١١	٠/٩٤	٠/٧٥	٠/٠٨	٠/٠٤	٠/٢٤	٠/٦٧
اشتباهاتش را می‌پذیرد	٣/٩٦	١/١٢	٠/٧٥	٠/٠٩	−٠/٠١	٠/٢٤	٠/٦٥
انتقادپذیر است	٣/٩٤	١/١٠	٠/٧٣	٠/١٠	٠/١٢	٠/١٦	٠/٦٧
با جملات ارزشی، متین و شمرده صحبت می‌کند	٤/٠٧	١/٠٨	٠/٧٣	٠/٠٩	٠/٠٩	−٠/١٠	٠/٥٧
با بازیکنان با احترام برخورد می‌کند	٤/٢٥	٠/٩٧	٠/٧٣	٠/١٧	٠/١٥	٠/٠٧	٠/٦٧
به‌واسطه اطمینان به خود به دیگران اعتمادبه‌نفس می‌دهد	٤/١٧	٠/٨٦	٠/٧٢	٠/٠٥	٠/٠٦	٠/٠٧	٠/٥٩
رابطه‌اش با بازیکنان رسمی و بر انجام هرچه بهتر کارها تأکید دارد	٤/١٩	٠/٩٩	٠/٧١	٠/٠٤	٠/١١	−٠/٠٨	٠/٥٤
در صحبت‌های خود از کلمات ارزشی استفاده می‌کند	٤/٢٥	٠/٩٣	٠/٦٧	٠/١٧	٠/١٢	٠/٢٧	٠/٦٧
در بیان حقایق کوتاهی نمی‌کند حتی اگر به ضررش باشد	٤/١٥	٠/٩١	٠/٦٤	٠/٢٨	٠/١٥	٠/١٣	٠/٦٧
از قوانین سرپیچی نمی‌کند	٤/٢٣	٠/٩٠	٠/٦٤	٠/١٠	٠/٢٧	٠/٠٧	٠/٦٢
با وجود مشکلات فراوان تیم بسیار سنجیده عمل می‌کند	٤/١٨	٠/٩٤	٠/٦٣	٠/٠٩	٠/١٢	٠/٢٧	٠/٦٢
با رقبای خود برخورد مناسب دارد	٤/٣٣	٠/٧٨	٠/٦٣	٠/١١	٠/٣٧	٠/٠٣	٠/٦٤
در محل تمرین با ظاهر و پوشش مناسب حاضر می‌شود	٤/٤١	٠/٩٣	٠/٦١	٠/٠٢	٠/٢٥	٠/٢٨	٠/٦٢
به زیردستان احترام می‌گذارد	٤/٢٧	٠/٨٧	٠/٥٧	٠/٢٦	٠/٢٧	٠/٠٨	٠/٦٣
به من یاد می‌دهد به طرفداران خودی احترام بگذارم	٤/٢١	٠/٨١	−٠/٠٢	٠/٧٦	٠/١٠	٠/٠٢	٠/٣٠
به من یاد می‌دهد مؤدب باشم	٤/٥٢	٠/٧٤	٠/١٤	٠/٧٦	−٠/٠٥	٠/٢٦	٠/٤٣
به من یاد می‌دهد به طرفداران حریف احترام بگذارم	٤/١٠	٠/٨٨	٠/١٧	٠/٧٣	٠/١٩	−٠/٠٣	٠/٤٤
به من یاد می‌دهد به کادر رهبری تیم حریف احترام بگذارم	٤/٢٥	٠/٨٥	٠/١١	٠/٧١	٠/٠٧	٠/٠٧	٠/٣٨
به من یاد می‌دهد در مواجه با مشکلات ورزشی، با آرامش رفتار نمایم.	٤/٣٣	٠/٨٠	٠/١٧	٠/٧١	٠/٠١	٠/٠٢	٠/٣٩
به من یاد می‌دهد حامی هم‌تیمی‌ها باشم	٤/٥٦	٠/٧٢	٠/١٠	٠/٦٦	٠/٠٢	٠/٠٥	٠/٣٣
به من یاد می‌دهد به هم‌تیمی‌ها انرژی مثبت بدهم	٤/٦٠	٠/٦٨	٠/٢١	٠/٦٤	−٠/٠٣	٠/١٨	٠/٤٢
از من می‌خواهد در تمرین و مسابقه با ظاهری آراسته شرکت کنم	٤/١٨	٠/٨٦	٠/٠١	٠/٠٨	٠/٨٤	٠/٠٩	٠/٣٤
از من می‌خواهد لباس ورزشی تمیز بپوشم	٤/٣٢	٠/٨٢	٠/٢٠	٠/٠٣	٠/٧٨	−٠/١٤	٠/٣٧
از من می‌خواهد نماینده شایسته‌ای برای خانواده‌ام باشم	٠/٢٥	٠/٨٧	٠/١٦	٠/٠٨	٠/٧٥	٠/١٧	٠/٤٣
از من می‌خواهد نماینده شایسته‌ای برای تیم ورزشی‌ام باشم	٤/٢٩	٠/٨٧	٠/٣٦	٠/٠٣	٠/٦٩	٠/٠٨	٠/٥٣
از من می‌خواهد از خشونت پرهیز کنم	٤/٣٣	٠/٨٥	٠/٢٥	٠/٠٣	٠/٦٩	٠/٠٦	٠/٤٤
زمانی را برای گفتگو در مورد حل مشکلات ورزشکارانش در نظر می‌گیرد	٤/٠٣	١/٠٠	٠/٢٠	٠/٠٩	٠/١٤	٠/٨٦	٠/٤٦
با ورزشکارانش در مورد صداقت و راست‌گویی گفتگو می‌کند	٣/٩٨	١/٠٧	٠/١٢	٠/٢٢	٠/٠٩	٠/٧٤	٠/٣٩
برای حل برخی از مشکلات با ورزشکارانش گفتگو می‌کند	٤/١١	٠/٩٧	٠/٣٠	٠/١٠	−٠/٠٢	٠/٧١	٠/٤٤
ارزش ویژه			١٠/٠٠	٣/١٧	٢/٤٤	١/٧٣	
درصد واریانس	٥٧/٨٠		٢٥/٥٠	١٣/١٠	١١/٢٤	٧/٩٦	
آلفای کرونباخ	٠/٩٣		٠/٦٣	٠/٨٥	٠/٨٤	٠/٧٧	
میانگین نمرات	٤/٢٣	٠/١٦	٤/١٩	٤/٣٧	٤/٢٧	٤/٠٦	
میانگین مقیاس	١٢٦/٨٤	١٥/٣٦	٦٢/٧٨	٣٠/٥٨	٢١/٣٧	٢٠/٣٢	

روش استخراج عوامل: تحلیل مؤلفه‌های اصلی. روش چرخش: واریماکس با نرمال‌سازی با روش کیزر

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-02]

[DOI: 10.29252/JRSM.8.16.15]

برای بررسی ارتباط بین برخی از ویژگی‌های زمینه‌ای که ممکن است با فرایند تأثیر رفتارهای مربیان بر رشد اخلاقی نوجوانان ورزشکار ارتباط داشته باشد، از تحلیل واریانس چند متغیره (MANOVA) استفاده شد. دلیل استفاده از این روش این بود که بین میانگین نمرات عامل‌های CFBI ضریب همبستگی مثبت، متوسط و معنادار (۰/۵۱-۰/۱۸) وجود داشت ($p < ۰/۰۱$).

نتایج نشان داد شرکت‌کنندگان به‌طور مستمر بین یک تا پنج (میانگین=۲/۶۸، انحراف معیار=۱/۸۶) سال با مربی خود تمرین داشته‌اند. شرکت‌کنندگانی که یک سال سابقه فعالیت مستمر با یک مربی داشتند به‌عنوان گروه کم‌سابقه (n_1=۸۴) و افرادی که بیش از یک سال با مربی خود کار کرده بودند به‌عنوان گروه پُرسابقه (n_2=۱۶۸) تقسیم شدند. نتایج نشان داد شرکت‌کنندگان بین یک تا سه (میانگین=۱/۷۶، انحراف معیار=۰/۷۰) جلسه در هفته با مربی خود تمرین داشته‌اند، که تعداد آن‌ها به ترتیب ۳۸، ۱۱۶، و ۹۸ نفر بود. تعداد نمونه‌ها در گروه‌ها برابر نبود، نتایج آزمون باکس نیز معنادار شد ($Box's\ M = 132.08,\ F_{(50,\ 20.38)} = 2.48,$ $p < .001$). بنابراین، از معیار پلای[1] برای آزمون معناداری MANOVA استفاده شد (۳۲). چهار عامل CFBI به‌عنوان متغیرهای وابسته و دو متغیر جمعیت‌شناسی که رابطه تنگاتنگی با یکدیگر دارند (مدت کار مستمر با مربی؛ تعداد جلسات تمرین هفتگی) به‌عنوان دو متغیر مستقل به‌طور هم‌زمان وارد تحلیل شد. نتایج اجرای MANOVA دوراهه نشان داد اثرهای اصلی سابقه فعالیت مستمر با مربی $Pillai's\ Trace\ (.021),\ F_{(4,\ 243)} = 1.33,\ p = .26$ و جلسات تمرین هفتگی $Pillai's\ trace\ (.025),\ F_{(8,\ 488)} = .77,\ p = .63$ و اثر متقابل آن‌ها $Pillai's\ trace\ (.043),\ F_{(8,488)} = 1.33,\ p = .22$ معنادار نشده‌اند. میانگین و انحراف معیارهای مربوط در جدول ۲ گزارش شده است.

جدول ۲. نمرات گروه‌هایی با تفاوت در کار مستمر با مربی (کم‌سابقه در مقابل پر سابقه) و جلسات تمرین هفتگی (یک تا سه جلسه) در عامل‌های CFBI (N= ۲۵۲)

عامل‌های CFBI	سابقه	جلسات تمرین هفتگی	M	SD
الگوسازی	کم‌سابقه	۱	٤/۰٥	۰/٦٤
		۲	٤/۲٦	۰/۷٤
		۳	٤/۲٦	۰/٦۲
	پُرسابقه	۱	٤/۱٦	۰/٦۰
		۲	٤/۱۸	۰/۷۰
		۳	٤/۳۰	۰/۸۸
آموزش	کم‌سابقه	۱	٤/۳۷	۰/٥٤
		۲	٤/۳٦	۰/٥۹
		۳	٤/۳٥	۰/۳۳
	پُرسابقه	۱	٤/۲۳	۰/٥۷
		۲	٤/٤٥	۰/٦۳
		۳	٤/٥۰	۰/٥۱
فشار	کم‌سابقه	۱	٤/۲۱	۰/٦۸
		۲	٤/۱٤	۰/۸۱
		۳	٤/۲۹	۰/۸۱
	پُرسابقه	۱	٤/۲۳	۰/٥۹
		۲	٤/۳۱	۰/٦۸
		۳	٤/٥٥	۰/٤۲
گفتگو	کم‌سابقه	۱	٤/۰۷	۰/۷۹
		۲	٤/۱۷	۰/٦۲
		۳	٤/۲٥	۰/٤٦
	پُرسابقه	۱	٤/۱٤	۰/٦۸
		۲	٤/۰۹	۰/۷۰
		۳	٤/۰۰	۰/۸٦

کم‌سابقه= یک سال یا کمتر سابقه کار مستمر با مربی؛ پُرسابقه= بیش از یک سال سابقه کار مستمر با مربی

1. Pillai's criteria

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-02]

[DOI: 10.29252/JRSM.8.16.15]

نتایج نشان داد سن شرکت‌کنندگان دامنه‌ای بین ۱۹-۱٤ سال (میانگین=۱۵/۸۸، انحراف معیار= ۱/۳٤) با میانه ۱٦ سال بوده است. به همین لحاظ آن‌ها را به دو رده با سنین کمتر از ۱٦ (n_1=۱۲۰) و ۱٦ سال و بالاتر(n_2=۱۳۲) تقسیم شدند. تعداد نمونه‌ها در گروه‌ها برابر نبود، نتایج آزمون باکس نیز معنادار شد (Box's M = 44.24, $F_{(10, 292684.43)}$ = 4.35, p < .001). بنابراین، از معیار پلای برای آزمون معناداری MANOVA استفاده شد (۳۲). در این تحلیل نیز مشابه قبل چهار عامل CFBI به‌عنوان متغیرهای وابسته و گروه‌بندی سنی به‌عنوان تنها متغیر مستقل وارد تحلیل شد. در نتایج MANOVA یک‌راهه اثر گروه‌بندی سنی معنادار نشد Pillai's Trace (.034), $F_{(4, 247)}$ = 2.19, p =.07. میانگین و انحراف معیارهای مربوط در جدول ۳ گزارش شده است.

جدول ۳. نمرات دو رده سنی در عامل‌های CFBI (N=۲۵۲)

عامل‌های CFBI	رده سنی	M	SD
الگوسازی	< ۱٦ سال	٤/۳۳	۰/٦۵
	≤ ۱٦ سال	٤/٤۰	۰/۵۰
آموزش	< ۱٦ سال	٤/۱۷	۰/۷٦
	≤ ۱٦ سال	٤/۲۰	۰/٦۱
فشار	< ۱٦ سال	٤/۱٦	۰/۷۱
	≤ ۱٦ سال	٤/۳۸	۰/٦۱
گفتگو	< ۱٦ سال	٤/۰۸	۰/٦٤
	≤ ۱٦ سال	٤/۱٤	۰/۷۵

بحث و نتیــجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف ساخت ابزاری برای ارزیابی نقش مربیان در ایجاد رفتارهای اخلاقی مرتبط با بازی جوانمردانه در ورزشکاران نوجوان انجام شد. برای توسعه یک ابزار معتبر و پایا یک سلسله فعالیت‌های نظام‌دار انجام می‌شود (۲٤, ۲۵). محققانی که ابزارهایی با ویژگی‌های روان‌سنجی قابل‌اطمینان ساخته‌اند از روش‌های چندمرحله‌ای برای توسعه ابزارهای روان‌شناختی استفاده می‌کنند. ابزارهایی مانند مقیاس چند بعدی جهت‌گیری منش ورزشی[1] (۳۳) از این جمله هستند.

پژوهش حاضر سعی کرده به‌طور ویژه محدودیت‌هایی که در خصوص رفتارهای اخلاقی مرتبط با بازی جوانمردانه مربیان و ورزشکاران جوان و نوجوان وجود دارد را برطرف نماید. در مقیاس‌های موجود رفتارهای ویژه مربیان که بر بازی جوانمردانه و منش‌های پهلوانی ورزشکاران نوجوان و جوان تأثیر می‌گذارد ارزیابی نشده است. در تحقیق حاضر رفتارهایی که مربیان برای ارتقای اخلاقیات و رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه ورزشکاران به‌کار می‌گیرند مشخص شد. بنابراین، با استفاده از ابزار تهیه‌شده می‌توان نحوه اثرگذاری مربیان در شخصیت‌سازی را مشخص نمود. این روش‌ها شامل الگوسازی، آموزش، فشار، و گفتگو در خصوص رفتارهای اخلاقی هستند. CFBI تهیه شد تا منعکس‌کننده درک مستقیم ورزشکاران از رفتارهای اخلاقی مرتبط با بازی جوانمردانه مربیان باشد، درصورتی‌که در پژوهش‌های پیشین دیدگاه و گزارش‌های مربیان معیار قرار گرفته بود (۹-۱۲). بر اساس مدل‌های موجود در خصوص اثربخشی مربیگری (۱۷, ۳٤) درک مستقیم ورزشکاران از رفتارهای مربیان می‌تواند رهگشای تبیین پیامدهای روانی اجتماعی و رفتاری ورزشکاران نوجوان و جوان باشد. در تحقیق حاضر نقصان عدم استفاده از نظریه‌های رشد اخلاقی پژوهش‌های پیشین برطرف شد. در تحقیقات گذشته برای تشخیص نقش شخصیت‌سازی مربیان به پیشینه تحقیقاتی مرتبط با روش‌های آموزشی مربیان تکیه شده است (۹, ۱۲, ۱٦). در تحقیق حاضر برای تهیه ابزار از نظریه‌های رشد اخلاقی و مرور پیشینه تحقیقات استفاده شد. چارچوب‌های نظری موجود کمک کرد تا در این تحقیق ابزاری روا و پایا تهیه شود تا بتوان توسط

1.Multidimensional
Sportspersonship Orientations Scale

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-02]

[DOI: 10.29252/JRSM.8.16.15]

آن سازوکارهای ویژه‌ای که مربیان به‌وسیله آن رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه را در میان نوجوانان ترویج می‌دهند ارزیابی نمود.

در تحقیق حاضر روایی محتوا در دو گام و با استفاده از مرور پیشینه و رجوع به نظرات افراد متخصص و گروه‌های هدف بررسی شد. مراحل دیگری نیز برای بررسی بیشتر روایی انجام شد. با استفاده از نمونه بزرگی از ورزشکاران نوجوان روایی عاملی و سازه بررسی شد. در این روش رابطه بین درک این ورزشکاران از رفتارهای مربیان با رفتارهای هنجار یا نابهنجار اجتماعی مورد ارزیابی قرار می‌گیرید. به نظر می‌رسد مدت‌زمان آشنایی با مربی و ساعات تمرین هفتگی ورزشکاران بر ارتباط بین درک ورزشکاران از رفتارهای مربیان و رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه اثرگذار باشد. به همین دلیل برای بررسی میزان مقاوم بودن (یا نبودن) سازه ابزار طراحی‌شده نسبت به این دو متغیر زمینه‌ای، اثر این دو متغیر بر عامل‌ها و سازه پرسش‌نامه بررسی شد.

نتایج گام نخست پژوهش نشان داد چندین نظریه و رویکرد مفهومی در خصوص نحوه اثرگذاری احتمالی مربیان بر رفتارهای اخلاقی مرتبط با بازی جوانمردانه و پهلوان منشی در نوجوانان و جوانان شرکت‌کننده در ورزش وجود دارد. در نظریه یادگیری اجتماعی (۲۱) افراد از طریق یادگیری مشاهده‌ای و تقویت اجتماعی خصائل و رفتارهای اخلاقی را فرا می‌گیرند. بر این اساس، مربیان می‌توانند به‌عنوان الگو مطرح شوند و از پاداش برای توسعه و بیشتر شدن تواتر رفتارهای مناسب استفاده نمایند. در نظریه رشد ساختاری (۱۹) افراد از طریق تجربیاتی که در تنگناهای اخلاقی به دست می‌آورند در استدلال اخلاقی به سطح بالاتری از بلوغ می‌رسند و از طریق بحث و گفتگو به تعادل بین علایق خود و دیگران دست می‌یابند. مربیان می‌توانند از مزایای موقعیت‌های آموزشی-تربیتی استفاده نمایند و شاگرد را در گفتگوهای مفهومی و سازنده درگیر کنند. این گفتگوها باعث می‌شود آنان با چالش‌های مختلف ازجمله توجه به حقوق دیگران مواجه کنند. در رویکرد رشد مثبت جوانان (۱۸, ۲٦) که ریشه آن از دیدگاه بوم‌شناختی[1] است اخلاقیات می‌تواند با فعالیت‌هایی که منجر به ایجاد مهارت‌های اخلاقی می‌شود و کارهایی که از طریق بزرگ‌ترها حمایت می‌شود رشد یابد و ترویج پیدا کند. به نظر می‌رسد مربیانی که در انتظار بروز رفتارهای مثبت از ورزشکاران نوجوان و جوان هستند و در محیط آموزشی جو و رابطه حمایتی ایجاد می‌کنند و محیط شاگرد-استادی به وجود می‌آورند می‌توانند روی مسئولیت‌پذیری، توجه به دیگران، و نقش‌پذیری اجتماعی ورزشکاران نوجوان خود تأثیرات مثبتی بگذارند.

مرور پیشینه یک گام بسیار مهم در توسعه یک مقیاس است، زیرا در نتیجه آن ابزار مورد نظر علاوه بر زیربنای نظری، پشتوانه تحقیقی نیز پیدا خواهد کرد. نتایج مرور پیشینه نشان داد مربیان از چند طریق می‌توانند روی رشد اخلاقی و بروز رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه توسط ورزشکاران جوان و نوجوان اثرگذار باشند. الف) مربیان می‌تواند مستقیماً به ورزشکار چگونگی رعایت اخلاقیات و بازی جوانمردانه یا بی‌اخلاقی و رفتارهای خلاف منش‌های پهلوانی و بازی جوانمردانه را بیاموزد (۱۷, ۳٤). ب) الگوسازی یک سازوکار بسیار قدرتمند است که به‌وسیله آن ورزشکاران رفتارهای اخلاقی و بازی جوانمردانه را با نگاه کردن به رفتارهای مناسب یا نامناسب مربی‌شان یاد می‌گیرند (۳۵). مارتنز (۳٦) در کتاب «روان‌شناسی ورزشی: راهنمای مربیان»، بیان کرده است که «ورزشکاران بیش از آنچه آن چیزی که مربیانشان می‌خواهند بشوند، آن چیزی می‌شوند که مربیانشان آن‌گونه‌اند». پ) درک ورزشکار از درجه و میزان پذیرش مربی در خصوص رفتارهای ورزشی خوب یا ضعیف می‌تواند روی رفتارها و خلق‌وخوی آنان اثرگذار باشد (۳۷). ت) مربیان می‌توانند ورزشکاران را مجبور کنند رفتارهای جوانمردانه یا ناجوانمردانه از خود نشان دهند. ورزشکاران گزارش کرده‌اند که تصمیم به قانون‌شکنی، تقلب، یا آسیب زدن به حریف از طرف مربی دیکته شده است (۲۳). ث) راهی که مربیان می‌توانند روی رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه ورزشکاران تأثیرگذارند ایجاد محیط انگیزشی است. پنجمین راهی که مربیان می‌توانند روی رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه ورزشکاران تأثیرگذارند ایجاد محیط انگیزشی است. در همین ارتباط رابینسون (۲) در کتاب خود تحت عنوان «پهلوان منشی در ورزش جوانان»[2] توصیه کرده است که مربیان باید ورزشکاران نوجوان و جوان را تشویق کنند تا بازی جوانمردانه را رعایت نمایند. تحقیقات نشان داده در بخش‌هایی از ورزش که صرفاً بر قهرمان شدن به هر راه و روشی تأکید می‌شود و هدف صرفاً عملکرد ورزشی سطح بالاست احتمال اینکه ورزشکاران رفتارهای خلاف روحیه پهلوانی و بازی جوانمردانه را از خود نشان بدهند بیشتر بوده است، در مقابل محیط‌های ورزشی که در آن تأکید بر

1. Ecological approach
2. Sportsmanship in Youth Athletics

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-02]

[DOI: 10.29252/JRSM.8.16.15]

ارتقای فردی بوده بیشتر رفتارهای جوانمردانه و اخلاقی دیده شده است (۳۸). ج) درنهایت، مطالعات مداخله‌ای نشان داده که مربیانی که در فرایند آموزش چالش‌های اخلاقی را به بحث و تبادل‌نظر می‌گذارند کمک می‌کنند نوجوانان از نظر منطق اخلاقی به بلوغ برسند و رفتارهای اجتماعی را بیشتر از خود بروز بدهند (۳۹). طبق گفته گیلبرت و ترودل (۱٦) مربیان می‌توانند با فراهم نمودن شرایطی برای بحث پیرامون مسائل و رفتارهای اخلاقی و به چالش کشیدن تفکر، محرک رشد اخلاقی نوجوانان باشند و نقش مهمی در آموزش بازیکنان برای تبدیل‌شدن به انسان ایده‌آل را ایفاء نمایند. بردمیر و شیلدز (۳) نیز بیان کرده‌اند که ورزش موجب ساختن شخصیت می‌شود، تنها درصورتی‌که مربیان با علم به این موضوع، سعی‌شان در آن جهت باشد و اطلاعات کافی در این زمینه داشته باشند.

نتایج گام سوم تحقیق درمجموع نشان داد CFBI ویژگی‌های روان‌سنجی و همسانی درونی خوبی دارد و سهم قابل توجهی از واریانس را تبیین می‌نماید. همچنین مشخص شد تحلیل عاملی انجام شده به‌وضوح توانسته است با چارچوب‌های نظری و پیشینه‌ای که پرسش‌نامه بر اساس آن‌ها طراحی و تهیه‌شده هم‌خوانی داشته باشد. با در نظر گرفتن محتوای گویه‌های حاصل از تحلیل عاملی، چهار عامل استخراج‌شده به این صورت نام‌گذاری شد. پانزده گویه روی عامل الگوسازی نشسته بود. محتوای این گویه‌ها (مانند: «به فضائل اخلاقی اعتقاد و باور دارد»؛ «به زیردستان احترام می‌گذارد») بازگوکننده جنبه‌های اخلاقی الگو بودن رفتار مربیان است. هفت گویه روی عامل آموزش بارگیری شد. محتوای این گویه‌ها (مانند: «به من یاد می‌دهد به طرفداران خودی احترام بگذارم»؛ «به من یاد می‌دهد به هم‌تیمی‌ها انرژی مثبت بدهم») بازگوکننده جنبه‌های آموزشی رفتارهای مربیان است. پنج گویه روی عامل فشار نشسته بود. محتوای این گویه‌ها (مانند: «از من می‌خواهد در تمرین و مسابقه با ظاهری آراسته شرکت کنم») گویای فشارهایی است که مربیان به ورزشکاران برای رعایت جنبه‌های اخلاقی وارد می‌نمایند. درنهایت سه گویه پایانی نیز روی عامل گفتگو بارگیری شد. محتوای این گویه‌ها (مانند: «با ورزشکارانش در مورد صداقت و راست‌گویی گفتگو می‌کند») بازگوکننده گفتگوی مربیان است. نتایج نشان داد ترکیب دو متغیر سابقه کار مستمر با مربی و جلسات تمرین هفتگی و رده سنی ورزشکاران نوجوان شرکت‌کننده در تحقیق بر ترکیب خطی ابعاد چهارگانه CFBI تأثیری نداشته است. بنابراین، از نظر مفهومی این متغیرها اثر مشابهی بر ادراکات ورزشکاران نوجوان از رفتارهای اخلاقی مرتبط با بازی جوانمردانه داشته‌اند.

یکی از مسئولیت‌های تعلیم و تربیت در جامعه حفظ آثار ارزشمند فرهنگی و انتقال آن به نسل‌های آینده است. هنوز هم ورزش به عنوان یک قوه محرکه قوی و قابل اتکا برای به حرکت درآوردن جامعه و پویایی نسل جوان در نظر گرفته می‌شود. می‌توان انتظار داشت بخشی از انتقال ارزش‌های فرهنگی و اخلاقی در جریان شرکت نوجوانان و جوانان در ورزش به این نسل انتقال یابد (٦). مسئولیت عمده انتقال این ارزش‌ها و مفاهیم بر عهده مربی است و رفتارها و سلوک مربیان ورزشی می‌تواند عامل مؤثر در رشد اخلاقیات در نوآموزان باشد. در تحقیق حاضر مشخص شد که مربیان از طریق الگوسازی، آموزش، فشار، گفتگو می‌توانند به توسعه اخلاقیات و به‌طور ویژه رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه به نوجوانان ورزشکار کمک کنند.

ویژگی‌های روان‌سنجی اولیه CFBI امیدوارکننده بود، بااین‌وجود، برای اعتباربخشی بیشتر این ابزار نیاز است پژوهش‌های دیگری نیز انجام شود. برای کامل شدن کار اعتباربخشی نیاز است پس از دریافت بازخورد از جانب دیگر متخصصان این حوزه و اعمال تغییرات احتمالی، پژوهش‌های بعدی انجام شود تا با استفاده از روش تحلیل عاملی تأییدی تعداد عامل‌ها و گویه‌ها جرح‌وتعدیل شود. در متون بومی فلسفه تعلیم و تربیت و اخلاق اسلامی نیز نظریه‌ها و دیدگاه‌هایی وجود دارد که می‌تواند با موضوع تحقیق حاضر مرتبط باشد [مانند دیدگاه‌های علامه طباطبایی در خصوص تعلیم و تربیت اسلامی (٤٠)]. تابه‌حال از این دیدگاه‌ها در حیطه‌های مرتبط با ورزش، به‌ویژه روان‌شناسی مربیگری، استفاده نشده است و هنوز جنبه‌های کاربردی این نظریه‌ها مفهوم‌سازی نشده و تعریفی عملیاتی از آن‌ها در ورزش ارائه نشده است. لذا، به علاقه‌مندان حوزه روان‌شناسی ورزش که در حوزه‌های فلسفی، تربیتی، و اخلاق اسلامی تسلط کافی دارند و مهارت کافی در روش‌های ابزارسازی و روان‌سنجی دارند توصیه می‌شود با لحاظ نمودن این نظریه‌ها و چارچوب‌های مفهومی، مفاهیم کاربردی این نظریه‌ها را در روان‌شناسی مربیگری مشخص نموده، و در ادامه با استفاده از آن‌ها ابزار تهیه شده در تحقیق حاضر را بازنگری نمایند و عامل‌ها و گویه‌ها این ابزار را با چارچوب‌های نظری

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-02]

[DOI: 10.29252/JRSM.8.16.15]

موردنظر متناسب[1] سازند. علاوه بر بررسی ساختار درونی، لازم است تا روایی بیرونی CFBI نیز پایه‌ریزی و بررسی شود. به این منظور و در راستای تأمین روایی همگرا[2]، لازم است رابطه بین CFBI و دیگر ابزارها بررسی شود تا مشخص شود که آیا عامل‌های CFBI با سازه‌های نزدیک به آن (مانند: مقیاس مربیگری کارآمد) ارتباط دارد یا خیر. تحقیق حاضر از نوع مقطعی بود، انجام تحقیق طولی می‌تواند به درک بهتر ساختار تأثیر رفتارهای مربیان روی شکل‌گیری شخصیت و رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه جوانان و نوجوانان ورزشکار کمک نماید. می‌دانیم که ممکن است سطح رقابت، تفاوت‌های فرهنگی، میزان/سطح تحصیلات، تجربه، جنسیت، و وضعیت اقتصادی-اجتماعی بر ارائه و نقش‌پذیری جوانان و نوجوانان از رفتارهای مربی اثرگذار باشد. بااین‌وجود در تحقیق حاضر هیچ‌یک از این متغیرها بررسی/کنترل نشده است. لذا به محققان علاقه‌مند پیشنهاد می‌کنیم در پژوهش‌های مشابه بعدی این متغیرها را نیز در نظر بگیرند. پیشنهاد می‌شود جهت آشنایی بیشتر جامعه ورزشی، منابعی مفید شامل رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه و اخلاقیات در ورزش حرفه‌ای تهیه و در اختیار ورزشکاران و مربیان قرار داده شود و در حوزه‌های دیگری مانند رسانه‌های جمعی آموزش و ترویج داده شود. گنجاندن و تدریس مفاهیم و واژگان مرتبط با اخلاق و رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه در کلاس‌های مربیگری نیز توصیه می‌شود. از ابزار توسعه یافته در این تحقیق می‌توان برای ارزیابی شایستگی‌های اخلاقی و رفتارهای مرتبط با بازی جوانمردانه مربیان فعال در حوزه ورزش جوانان و نوجوانان استفاده نمود.

تشـکر و قدردانی

بدین‌وسیله از اساتید محترمی که در تدوین نسخه اولیه پرسش‌نامه و انجام این پژوهش نقش داشتند، سپاس، تشکر و قدردانی می‌شود.

مـنابع

1. Kavussanu M. Moral behaviour in sport: A critical review of the literature. International Review of Sport and Exercise Psychology. 2008;1(2):124-38.
2. Robinson T. Sportsmanship in Youth Athletics Minnesota: ABDO Publishing Company Group; 2008.
3. Bredemeier BL, Shields DL. Sports and character development. President's Council on Physical Fitness & Sports Research Digest. 2006;7(1):1-8.
4. Weiss MR, Smith AL, Stuntz CP. Moral development in sport and physical activity: Theory, research, and intervention. In: Horn TS, editor. Advances in sport psychology. 3 ed. Champaign, IL: Human Kinetics; 2008. p. 187-210.
5. Vella S, Oades L, Crowe T. The role of the coach in facilitating positive youth development: Moving from theory to practice. Journal of applied sport psychology. 2011;23(1):33-48.
6. Wandzilak T, Carroll T, Ansorge CJ. Values development through physical activity: Promoting sportsmanlike behaviors, perceptions, and moral reasoning. Journal of Teaching in Physical Education. 1988;8(1):13-22.
7. Chelladurai P, Saleh S. Dimensios of leader behavior in sports: development of a leadership scale. In: Smith D, Bar-Eli M, editors. Essential readings in Sport and Exercise Psychology. Champaign: Human Kinetics; 2007. p. 185-9.
8. Smith RE, Smoll FL, Hunt E. A system for the behavioral assessment of athletic coaches. Research Quarterly American Alliance for Health, Physical Education and Recreation. 1977;48(2):401-7.
9. Feltz DL, Chase MA, Moritz SE, Sullivan PJ. A conceptual model of coaching efficacy: Preliminary investigation and instrument development. Journal of Educational Psychology. 1999;91(4):765-76.
10. Boardley ID, Kavussanu M, Ring C. Athletes' Perceptions of Coaching Effectiveness and Athlete-Related Outcomes in Rugby Union: An Investigation Based on the Coaching Efficacy Model. Sport Psychologist. 2008;22(3):269-87.
11. Malete L, Chow GM, Feltz DL. Influence of coaching efficacy and coaching competency on athlete-level moral variables in Botswana youth soccer. Journal of Applied Social Psychology. 2013;43(10):2107-19.
12. McCallister SG, Blinde EM, Weiss WM. Teaching Values and Implementing Philosophies: Dilemmas of the Youth Sport Coach. The Physical Educator. 2000;57(1):35-45.
13. Kenworthy LC. Actual and perceived coaches' sportspersonship behaviours and their relationship with young athletes' sportspersonship orientations. Catharines, Ontario: Brock University; 2011.
14. Boardley ID, Kavussanu M. The influence of social variables and moral disengagement on prosocial and antisocial behaviours in field hockey and netball. Journal of sports sciences. 2009;27(8):843-

1. Fit
2. convergent validity

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-02]

[DOI: 10.29252/JRSM.8.16.15]

54.
15. Vallerand RJ, Deshaies P, Cuerrier J-P, BriÈre NM, Pelletier LG. Toward a multidimensional definition of sportsmanship. Journal of Applied Sport Psychology. 1996;8(1):89-101.
16. Gilbert WD, Trudel P. Role of the coach: how model youth team sport coaches frame their roles. Sport Psychologist. 2004;18(1):21-43.
17. Horn TS. Coaching effectiveness in the sport domain. In: Horn TS, editor. Advances in sport psychology. 3 ed. Champaign, IL: Human Kinetics; 2008. p. 239–67.
18. Holt NL. Positive youth development through sport: Routledge; 2007.
19. Rest JR. Moral development: Advances in theory and research: Praeger; 1986.
20. Weiss MR, Smith AL, Stuntz C. Moral development in sport and physical activity: Theory, research, and intervention. Advances in sport psychology. 2002;2:243-80.
21. Bandura A. Social cognitive theory of moral thought and action. In: Kurtines WM, Gewirtz JL, editors. Handbook of moral behavior and development: Theory, research and applications. Hillsdale, NJ: Erlbaum.; 1991. p. 71-129.
22. Bolter ND. Coaching for character: Mechanisms of influence on adolescent athletes' sportsmanship. USA: Ph.D Dissertation , University of Minnesota; 2011.
23. Martin EM, Gould D, Ewing ME. Youth's perceptions of rule-breaking and antisocial behaviours: Gender, developmental level, and competitive level differences. International Journal of Sport and Exercise Psychology. 2015:1-16.
24. Clark LA, Watson D. Constructing validity: Basic issues in objective scale development. Psychological assessment. 1995;7(3):309.
25. Schutz R, Park I. Some methodological considerations in developmental sport and exercise psychology. In: Weiss MR, editor. Developmental sport and exercise psychology: A lifespan perspective. Morgantown, WV: Fitness Information Technology; 2004. p. 73-99.
26. Eccles J, Gootman JA. Community programs to promote youth development. Washington, DC: National Academies Press; 2002.

۲۷. احسانی محمد؛ شجیع رضا. اخلاق در ورزش با رویکرد فلسفی. تهران: انتشارات پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی; ۱۳۹۲.

28. Simon RL, Torres CR, Hager PF. Fair play: The ethics of sport: Westview Press; 2014.پ

۲۹. نادریان جهرمی مسعود. مبانی جامعه شناسی در ورزش. تهران: بامداد کتاب; ۱۳۸۹.

۳۰. آذر اسماعیل. آوای پهلوانی (مروری بر تاریخ عیاری و جوانمردی در ایران). تهران: سخن; ۱۳۹۲

31. MacCallum RC, Widaman KF, Zhang S, Hong S. Sample size in factor analysis. Psychological methods. 1999;4(1):84.
32. Olson CL. Practical considerations in choosing a MANOVA test statistic: A rejoinder to Stevens. 1979.
33. Vallerand R, Briere N, Blanchard C, Provencher P. Development and validation of the Multidimensional Sportspersonship Orientations Scale. Journal of Sport & Exercise Psychology. 1997;19(2):197-206.
34. Smoll FL, Smith RE. Coaching behavior research and intervention in youth sports. In: Smoll FL, Smith RE, editors. Children and youth in sport: A biopsychosocial perspective. 2nd ed. Dubuque, IA: Kendall/Hunt; 2002. p. 211-34.
35. Mugno DA, Feltz DL. The social learning of aggression in youth football in the United States. Canadian journal of applied sport sciences Journal canadien des sciences appliquées au sport. 1985;10(1):26-35.

۳۶. مارتنز راینز. روان‌شناسی ورزشی: راهنمای مربیان (با اصلاحات و ویرایش جدید). تهران: بامداد کتاب (مترجم: خبیری، محمد)؛ ۱۳۹۲؛ سال انتشار اثر به زبان اصلی، ۱۹۸۷.

37. Guivernau M, Duda JL. Moral atmosphere and athletic aggressive tendencies in young soccer players. Journal of Moral Education. 2002;31(1):67-85.
38. Gano-Overway LA, Guivernau M, Magyar TM, Waldron JJ, Ewing ME. Achievement goal perspectives, perceptions of the motivational climate, and sportspersonship: Individual and team effects. Psychology of sport and exercise. 2005;6(2):215-32.
39. Gibbons SL, Ebbeck V. The effect of different teaching strategies on the moral development of physical education students. Journal of Teaching in Physical Education. 1997;17(1):85-98.

۴۰. صالحی اکبر, یاراحمدی مصطفی. تبیین تعلیم و تربیت اسلامی از دیدگاه علامه طباطبایی با تاکید بر هدف‌ها و روش‌های تربیت. دوفصلنامه علمی-تخصصی تربیت اسلامی. ۱۳۸۷;۷(۳):۲۳-۵۰.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-02]

[DOI: 10.29252/JRSM.8.16.15]